VERKOSSA TAPAHTUVIA RIKOKSIA JA NIIDEN PUHEEKSI OTTAMISEN TÄRKEYS

Menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon

Rikosuhripäivystys 2018

RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

Verkossa tapahtuvia rikoksia ja niiden puheeksi ottamisen tärkeys

Menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon

Toimintaa tukee:

Rikosuhripäivystys 2018

SISÄLLYS

Alkusanat **4**

Tärkeää ennen aloitusta 6

Rikosuhripäivystys (RIKU) 7

Verkossa tapahtuvat rikokset **8**

PowerPoint-esitys 9

Keskustelukysymyksiä 13

Tietokilpailu 15

Tietokilpailuvastaukset 18

Lähteet **20**

LIITE 1. Kirje huoltajille

Alkusanat

Käsissäsi on Rikosuhripäivystyksen (RIKU) materiaalipaketti *Menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon*. Materiaali sopii käytettäväksi kaikille aikuisille, jotka työskentelevät nuorten parissa. Kouluissa materiaalia voidaan käyttää esimerkiksi terveystiedon, yhteiskuntaopin tai luokanvalvojan tunneilla. Materiaalipaketteja voi hyödyntää myös seurakuntien rippikouluissa tai muissa nuorten tilaisuuksissa. Materiaalipakettien avulla voi pitää esimerkiksi erilaisia nuorten iltoja eri teemoilla nuorisotaloilla. Luethan ennen aloitusta sivulta 6 Tärkeää ennen aloitusta -kohdan.

Eriteemaisia materiaalipaketteja on yhteensä seitsemän kappaletta:

Mitä on seurusteluväkivalta? – Pohdintaa omien rajojen tunnistamisesta
Fyysisen väkivallan vakavuus ja puhumisen tärkeys
Seksuaalirikoksen tunnistaminen ja avun hakemisen tärkeys
Väkivallasta perheessä saa puhua – Mitä tarkoittaa avun saaminen?
Tunnistammeko koulussa tapahtuvat rikokset?
Verkossa tapahtuvat rikokset ja niiden puheeksi ottamisen tärkeys

Nuorten huoltajille on suunnattu oma materiaalipaketti:
Menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon huoltajille – Ennakoivan puhumisen merkitys

Kaikki materiaalipaketit toimivat omina kokonaisuuksina, mutta voit myös halutessasi käydä kaikki aihealueet läpi.

Materiaalin tarkoituksena on herätellä nuoria tietoisiksi eri aihealueista ja miksi näistä asioista on tärkeä olla tietoinen. On tärkeä sanoittaa ilmiötä nuorille ja näin ennaltaehkäistä niitä sekä mahdollistaa avun hakemista.

Kaikkiin materiaalipaketteihin kuuluu myös Rikosprosessi-video, joka avaa Suomen rikosprosessia ja sen kulkua. Video kertoo myös kuinka Rikosuhripäivystys voi auttaa. Jos käytät dioja, Rikosprosessi-video on yhdistettynä tähän kokonaisuuteen. Muussa tapauksessa videon voi katsoa ennen tai jälkeen keskustelun tai tietokilpailun.

Nuorille on hyvä kertoa huoltajille suunnatusta videosta, Vanhemmat nuoren rikoksen uhrin tukena. Video löytyy Rikosuhripäivystyksen YouTube-kanavalta osoitteesta www.youtube.com/rikosuhripaivystys, Etusivulta alas selaamalla löytyy kohta ”Nuoret rikoksen uhrina”, josta voi valita katsottavan videon. Materiaalin liitteenä on huoltajille kirje, jonka voi halutessaan joko tulostaa tai lähettää sähköisesti. Kirjeen tarkoitus on mahdollistaa keskustelun jatkaminen nuoren kotona.

Materiaalipaketin käsittely alkaa aina aiheeseen liittyvän videon katsomisella. Videot löytyvät Äidin Puheenvuoron YouTube-kanavalta. Rikosprosessi-video löytyy Rikosuhripäivystyksen YouTube-kanavalta kohdasta ”Videot” selaamalla listaa.

Tämän materiaalipaketin videot ovat tuotettu yhteistyössä tubettaja Äidin Puheenvuoron kanssa.

Seksuaalirikokset netissä – Näin tunnistat tilanteet ja saat apua https://youtu.be/ot5VexWp0_A
Haukkuminen, feikkiprofiili tai luvaton kuva somessa – Mistä apua? https://youtu.be/Wsw2UYS7inw
Miten keskustella vaikeista asioista kotona? Katsojien vinkin! https://youtu.be/bhlf-45amtQ

Materiaalipaketit sisältävät eri vaihtoehtoja aiheiden käsittelyyn. Valitse itsellesi ja ryhmällesi sopivimmat vaihtoehdot. Tietokilpailukysymykset löytyvät myös sähköisesti www.riku.fi/nuoret etusivulta.

- PowerPoint → tarkoitus on määritellä ilmiötä ja lisätä tietämystä aiheesta
- Keskustelu → tarkoitus herättää nuoria itse ajattelemaan ilmiötä sekä kannustaa tuomaan esille omia mielipiteitä
- Tietokilpailu → erilainen tapa oppia, herättää keskustelua ja tuoda tietämystä ilmiöstä
- Vaihtoehtoisesti aiheen käsittely voidaan aloittaa ennakkoon antamalla nuorille tehtäväksi katsoa materiaalipakettiin liittyvät videot.

Näitä vaihtoehtoja voit vapaasti yhdistellä ja soveltaa omaan ryhmään sopivaksi. Esimerkiksi keskustelukysymyksiä voi ottaa esille PowerPoint esityksen aikana. Tietokilpailuja voi esimerkiksi käyttää aiheen käsittelyyn yksittäin, sillä vastauksissa on tietoa ilmiöstä.

Tärkeää ennen aloitusta

1. Ennen aloitusta kerro nuorille, että joillakin voi nousta omakohtaisia kokemuksia mieleen. Näitä kokemuksia ei jaeta ryhmässä. Vaikka ryhmään syntyisi luottamuksellinen ilmapiiri painota nuorille, ettei tämä ole paikka omien kokemusten jakamiselle. Nuori saattaa myöhemmin katua, että on jakanut omia kokemuksiaan. Materiaalien tarkoitus on esitellä ilmiöitä ja auttaa nuoria tunnistamaan niitä. Kenenkään ei tule tuntea, että asia on nostettu esiin hänen omien kokemustensa takia.

2. Käy alussa läpi tahot, joihin nuori voi tarvittaessa olla yhteydessä. Voisitko sinä olla yksi turvallinen aikuinen, jonka kautta apua voisi saada?

Esimerkkejä mahdollisista tahoista:

- Nuoren itsensä turvalliseksi kokema aikuinen (huoltajat, isovanhemmat, naapuri, kaverin huoltajat, harrastetoiminnan ohjaaja)
- Koulun henkilökunta (joku turvalliseksi koettu opettaja, terveydenhoitaja, kuraattori, koulupsykologi tai koulunuorisotyöntekijä)
- Kunnan sosiaalipalvelut (nuorisotyö, lastensuojelu)
- Terveydenhuolto (kunnan terveyspalvelut, terapiapalvelut, nuorisopsykiatrian poliklinikka)
- Rikosuhripäivystys (palvelupiste, RIKUchat, Auttava puhelin)
- Seurakunta (nuorisotyöntekijät, diakonit, papit)
- Turvakodit (nuorten turvakoti)

Jos nuori tulee keskustelemaan kanssasi jälkeenpäin voi olla, että nuori tarvitsee rohkaisua asiasta puhumiseen. Pelko siitä mitä tapahtuu seuraavaksi, voi estää avun hakemista. Kysy suoraan, jos epäilet nuoren joutuneen rikoksen uhriksi ja varmista nuoren sen hetkinen turvallisuus. Painota, että vastuu tapahtuneesta ei ole nuorella. Muista oma velvollisuutesi tehdä ilmoitus poliisille ja lastensuojelulle tietyissä tilanteissa.

Rikosuhripäivystys (RIKU)

Rikosuhripäivystys (RIKU) tarjoaa tukea, ohjausta ja neuvontaa rikosasioissa rikoksen uhreille, heidän läheisilleen sekä rikosasiassa todistaville. Lisäksi RIKU ohjaa tarvittaessa muiden palveluiden kuten kriisiavun piiriin.

Rikosuhripäivystyksellä on keskustoimiston lisäksi 7 aluetoimistoa ja noin 31 palvelupistettä eri puolilla maata.

RIKUun voi olla yhteydessä puhelimitse tai verkossa. On myös mahdollista sopia henkilökohtainen tapaamisaika lähimmälle palvelupisteelle. Yhteyttä voi ottaa myös nimettömänä.

RIKUn palveluita ovat

- RIKUchat, johon voi tulla kysymään rikosuhriasioista
- Nuorten sivut, joista löytää tietoa
- RIKUn Auttava puhelin
- Juristin puhelinneuvonta, josta saa neuvoa ja ohjausta lainmukaisiin oikeuksiin
- Tukihenkilötoiminta palvelupisteissä

Lisätietoja palveluista saat osoitteesta www.riku.fi/nuoret

Hyviä ja puhuttelevia hetkiä materiaalin parissa!

RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

Verkossa tapahtuvat rikokset

On hyvä huomioida, että materiaalipaketin tieto on yleispätevällä tasolla ja näin se ei vanhene heti. Nuorten kanssa on tärkeää luoda puheyhteys ja ylläpitää sitä, jotta nuoret uskaltavat puhua vaikeistakin asioista aikuisille. Nuoret eivät välttämättä kerro kokemuksistaan kenellekään tai kertovat mahdollisesti vain ystävälle.

Internet ja sosiaalinen media ovat osa jokapäiväistä arkea ja siellä vietetään yhä enemmän aikaa. Verkossa voidaan tehdä monia arkipäivän asioita kuten jutella kavereiden kanssa, jakaa sisältöjä ja etsiä tietoa. Parhaimmillaan sosiaalinen media ja internet tuovat iloa, yhteisöllisyyden tunnetta sekä sosiaalisia kontakteja. Haasteita verkossa tuo esimerkiksi mahdollisuus toimia nimettömästi, jolloin mahdollistuu häiriökäyttäytyminen ja rikollinen käyttäytyminen. Se mikä on laitonta reaalimaailmassa ja on laitonta myös verkossa. Verkossa tilanteet voivat riistäytyä nopeasti käsistä tiedon levitessä hyvinkin nopeasti.

Vaikka älylaitteiden käyttö on arkipäivää, täytyy digitaitoja opetella. Jotta nämä digitaidot kehittyisivät oikealla tavalla, tarvitaan opastamista ja kannustusta verkon monipuoliseen käyttöön. Oman digitaalisen turvallisuuden parantamiseksi tulee tiedostaa riskit ja suojautumiskeinot sekä opetella turvalliset digitaalisen viestinnän toimintatavat. On normaalia, että verkossa voi olla joskus vaikea erottaa mikä on aitoa ja mikä ei. Näitä virheitä tapahtuu kaikille. (Haasio 2016, 10–16, Stowell 2017, 5, digitaalinen vaino 2017, 6.)

Verkossa tapahtuvalla häirinnällä voi olla lyhyitä ja pitkäaikaisia negatiivisia seurauksia sosiaalisesti ja terveydellisesti. Häirinnän uhreilla voi esimerkiksi esiintyä masennusta ja itsetunto voi heikentyä. Tilanteesta riippuen itsetuhoiset ajatukset ja itsensä vahingoittamista voi ilmetä. Esimerkiksi nuori, joka on lähettänyt itsestään seksuaalissävytteisiä kuvia toiselle osapuolelle, voi myöhemmin kokea ahdistusta ja stressiä siitä, että kuvat voidaan jakaa ja ladata muille. Aikuiset eivät aina ymmärrä kuinka paljon nuoret käyvät tuntemattomien kanssa keskusteluja verkossa. (Chassiakos ym. 2016. s. 9-11.)

PowerPoint-esitys

PowerPoint -esitys pohjautuu faktatietoon aiheesta ja ilmiöstä. Esitystä voi käyttää yhdessä muiden vaihtoehtojen kanssa tai erikseen. PowerPoint-dioissa määritellään ilmiötä, kerrotaan miksi on tärkeä hakea apua ja miten puuttua tilanteeseen sekä kuinka apua voi hakea. Dioissa on esittäjälle lisätietoa, jolla voi tarkentaa esitystä ja keskustelua.

Diaesityksen lopussa katsotaan rikosprosessivideo ja tarvittaessa käydään siitä keskustelua.

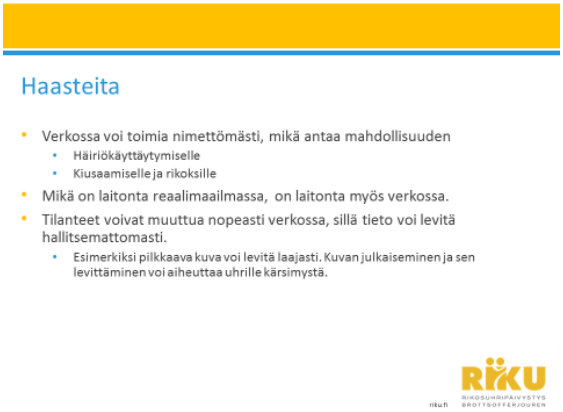

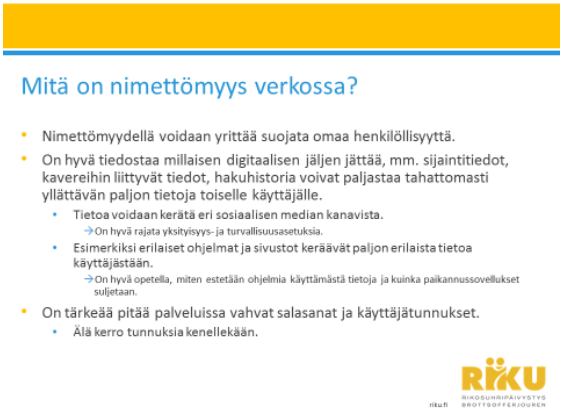

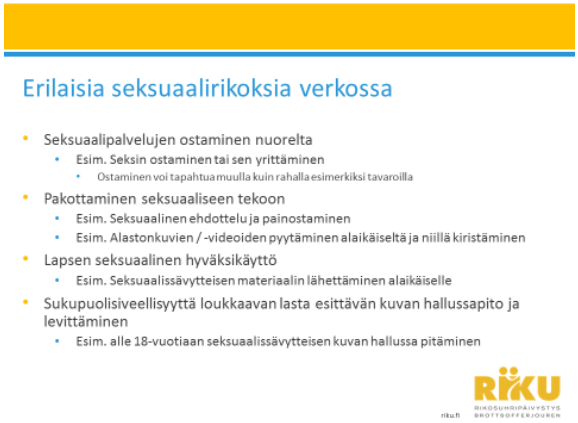

Vinkkejä verkossa toimimiseen

- Koskaan ei voi olla varma, kenen kanssa puhuu netissä.
  - Tekijä voi olla myös tuttu, jonka viestittely voi herättää hämmennystä.
- Aina on oikeus sanoa ei.
  - Esimerkiksi vaikka olisit jo viestitellyt ja alkanut katumaan. Voit aina on lopettaa viestittelyn.
- Kaikkea sisältöä ei tarvitse katsoa.
  - Jos jonkin asian lukeminen tai katsominen ahdistaa tai järkyttää, sulje selain.

Vinkkejä verkossa toimimiseen

- Sexting eli seksiviestittely on intiimien kuvien ja viestien lähettämistä toiselle.
  - Mieti tarkkaan millaisia kuvia lähetät, sillä ne voivat päätyä julkisiksi. Jaa vain sellaisia kuvia ja videoita, joita voisit näyttää julkisesti.
  - On aina olemassa riski, että myös yksityisesti lähetetyt kuvat voivat lähteä julkiseen levitykseen. Esim. entinen kumppani voi seurustelusuhteen päätyttyä jakaa kuvia kostotarkoituksessa.
- Älä ikinä jaa eteenpäin toisista otettuja alastonkuvia.
  - Alaikäisistä otettujen alastonkuvien jakaminen voidaan jopa tulkita lapsipornografian levittämiseksi.

Hälytyskellojen tulisi soida, jos netissä joku

(Stowell 2017)

- Kehuu sinua paljon, jotta voittaisi luottamuksesi.
- Lähettää sinulle asiattomia viestejä tai puhuu seksuaalisävytteisesti.
- Kysyy henkilökohtaisia asioista sinusta ja kehostasi.
- Pyytää sinua pitämään keskustelun salaisuutena.
- On aina samaa mieltä kanssasi ja pitää samoista asioista.
- Sanoo ettet voi luottaa läheisiisi.
- Haluaa seurustella, vaikka ette ole koskaan tavanneet kasvotusten.

Muita rikoksia netissä

- Kunnianloukkaus
  - Esim. Pilkkaavan kuvan / videon teko ja sen jakaminen
  - Esim. Valheellisten juorujen levittäminen
- Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen
  - Esim. Yksityiselämän asioiden levittäminen, mm. toisen vakavien terveystietojen jakaminen
- Laiton uhkaus
  - Esim. Uhataan toista niin, että toisella on perusteltu syy pelätä henkensä / terveytensä puolesta, mm. uhataan tappaa tai pahoinpidellä toinen

Muita rikoksia netissä

- Petos
  - Esim. Olemattoman tavaran myynti ja muut rahalliset huijaamiset
- Identiteettivarkaus
  - Esim. Feikkiprofiilin teko tai toisen sometilin haltuunotto ja väärinkäyttö
- Vainoaminen
  - Esim. Ei-toivottua ja pelkoa aiheuttavaa seuraamista / yhteydenottamista millä tahansa viestintävälineellä / sosiaalisen median kanavassa

Kuka voi joutua rikoksen uhriksi verkossa?

- Kuka tahansa voi joutua rikoksen uhriksi verkossa.
- Rikoksen uhriksi joutumista voi yrittää ennaltaehkäistä.
  - Huolehtimalla yksityisyydestä ja paikannustiedoista, salaamalla salasanat jne.
- Riskiä lisää varomaton toiminta ja uhkarohkea käytös, koska verkossa on ihmisiä, jotka haluavat hyötyä toisten haavoittuvuudesta.
  - Esimerkiksi läheisyyden ja huomion kaipuu voi houkutella hyväksikäyttäjiä.
- Vastuu on aina rikoksen tekijällä, vaikka uhri olisi ollut alkuun aktiivinen.
- Rikoksen uhriksi joutuneella ei ole mitään hävettävää.
- Tekijät voivat olla ammattilaisia eli taitavia siinä mitä tekevät.

Miten toimia, jos epäilet kohdanneesi rikoksen tai jotain ikävää verkossa?

- Kerro heti epäilyksestä jollekin luotettavalle aikuiselle.
  - Esimerkiksi huoltaja, nuorisotyöntekijä, koulukuraattori.
- Tarvittaessa pyydä apua nettipoliisilta tai tee rikosilmoitus poliisille.
- Neuvoa voi pyytää myös esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen chatista.
- Säilytä mahdolliset viestit ja kuvat todisteina.
  - Ota tarvittaessa kuvakaappaus.
- Tarvittaessa ilmoita ylläpidolle esimerkiksi henkilöstä tai asiattomasta sisällöstä.
- Estä henkilö palvelussa, jos hän häiritsee sinua.
- Saadaksesi apua, ei tarvitse tietää mistä rikoksesta on kyse.

Miksi on vaikea pyytää apua, jos epäilee ettei kaikki ole hyvin?

- Pahin este avun hakemiselle ja puhumiselle ovat häpeä ja uskallus.
  - Häpeä on turhaa. Aikuinen näkee tilanteessa tekijän vastuun.
  - Puhuminen on ainoa tapa saada apua. Et ole asian kanssa yksin.
- Puhumattomuus ja tapahtuneen salaaminen voi pahentaa oloa.
- Toiselle puhuminen voi auttaa näkemään tilanteessa uuden näkökulman.
- Jakamalla ja puhumalla omista huolista toisen kanssa, antaa mahdollisuuden käsitellä tapahtunutta.

Minun ja sinun yksityisyys netissä

Mitä se tarkoittaa?

Mitä valokuvia saan jakaa netissä?

- Julkisissa tiloissa ja tilanteissa pääsääntöisesti saa ottaa valokuvia.
  - Esimerkiksi ostoskeskukset, koulu, kadut ja julkiset liikennevälineet.
- Muiden ottamia kuvia ei saa jakaa ilman lupaa.
- On hyvän tavan mukaista pyytää lupa kuvassa esiintyvältä henkilöltä kuvan julkaisemiseen.
  - Pilkkaavassa mielessä ei saa koskaan julkaista toisesta kuvaa.
- Kuvat ja videot voi olla mahdotonta saada pois jakamisen jälkeen.
- Kyselytutkimuksessa 42% nuorista kertoi törmänneensä internetissä jonkun toisen heistä julkaisemiin kuviin tai videoihin, joita he eivät olisi itse halunneet julkaista. (Almamedia & Lasten ja nuorten säätiö 2017)

Harkinta sosiaalisessa mediassa

(Some ja nuoret 2016 kyselytutkimus)

- Vastaajista 76% ymmärsi täysin, että nettiin tuotetut sisällöt ovat löydettävissä vuosienkin jälkeen esim. Googlen haun avulla.
  → Tosin kaikki eivät tiedosta, minkälaista vahinkoa epäasialliset sisällöt voivat aiheuttaa joko käyttäjälle itselleen tai sisällön kohteelle.
- 71% nuorista oli sitä mieltä, että sosiaalisen median käyttöä tulisi opettaa nuorille kotona tai koulussa/oppilaitoksessa
  - 27% vastaajista on ollut sitä mieltä, ettei sosiaalisen median käyttöä ole tarpeellista opettaa, vaan jokainen voi opetella palveluiden käytön itse.

MIKÄ RIKOSUHRIPÄIVYSTYS (RIKU) ON?

- Tarkoitettu rikoksen uhreille, heidän läheisilleen ja rikosasiassa todistaville
  - Tukea ja neuvoa rikosasioissa maksutta
- Nuorille suunnatut omat nettisivut www.riku.fi/nuoret
- RIKUchat, auki arkisin 9.00-15.00 sekä maanantai iltaisin 17.00-19.00
  - Tukea ja neuvoa matalalla kynnyksellä
  - Mahdollisuus kysyä rikosuhriasioihin liittyviä asioita
  - Halutessaan nimettömästi
  - RIKUn tavoittaa myös Twitteristä, Facebookista, Instagramista ja Help.Some -mobiilisovelluksella

- RIKUn palvelupisteet ympäri Suomea
  - Tukihenkilötoiminta palvelupisteeltä
  - Lähimmän palvelupisteen yhteystiedot löytyvät www.riku.fi/yhteystiedot
- RIKUn auttava puhelin 116 006
- Juristin puhelinneuvonta 0800 161 177, josta saa neuvoa ja ohjausta lainmukaisiin oikeuksiin

RIKOSPROSESSI

- Katso täältä https://youtu.be/Yjh_gQv_5j0

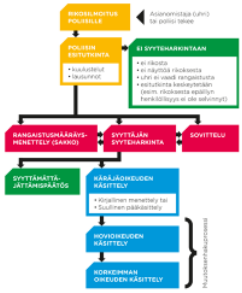

Lähteet

- Almamedia & Lasten ja nuorten säätiöä. Viidennes nuorista kokenut kiusaamista internetissä. Uutinen. 10.7.2017. https://www.almamedia.fi/uutishuone/uutinen/10-07-2017-viidennes-suomalaisnuorista-kokenut-kiusaamista-internetiss%C3%A4. Viitattu 13.6.2018
- Chassiakos, Y., Radesky, J., Christakis, D., Moreno, M. & Cross, C. 2016. Children and Adolescents and Digital Media. American Academy of Pediatrics. 10.1542/peds.2016-2593 originally published online October 21, 2016. http://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/early/2016/10/19/peds.2016-2593.full.pdf. Viitattu 21.9.2018.
- Digitaalinen vaino parisuhteessa. 2017. Varjo-hanke. https://varjosta.fi/wp-content/uploads/2018/06/DigitaalinenVainoParisuhteessa_korjattu.pdf. Viitattu 11.9.2018
- Ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut, 2016. Suomessa asuvien 13-29 -vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo. https://www.ebrand.fi/somejanuoret2016. Katsottu 13.6.2018

Lähteet

- Haasio, A. 2016. Koukussa nettiin. Lapset, nuoret ja verkon vaarat. Helsinki: BTJ Finland Oy
- Laitinen, J. 2017. Kodin kyberopas. Ohjeita digitaaliseen arkeen. Turvallisuuskomitea. Helsinki: Lönnberg Print
- Pönkä, H. 2017. Open somekirja. Sosiaalisen median oppimisympäristöt ja menetelmät. Jyväskylä: Docendo Oy
- Stowell, L. 2017. Oikeella tavalla online. Helsinki: Lasten keskus ja kirjapaja OY

Keskustelukysymyksiä

Tähän pakettiin kuuluu kolme videota

Seksuaalirikokset netissä – Näin tunnistat tilanteet ja saat apua,
Haukkuminen, feikkiprofiili tai luvaton kuva somessa – Mistä apua?
Miten keskustella vaikeista asioista kotona? Katsojien vinkin!

Kun olette katsoneet materiaalipakettiin liittyvät videot, on mahdollista keskustella aiheesta erilaisten kysymysten pohjalta. Keskustelua ohjaava henkilö voi itse valita ryhmänsä mukaan käydäänkö keskustelu pienryhmissä vai koko ryhmän kesken.

Purkaminen on tärkeää tehdä yhdessä koko ryhmän kanssa, jotta faktat tulevat kaikille selviksi. Faktapohjaiset vastausehdotukset löydät kysymysten alta. Kysymykset voi antaa ryhmälle ennen videon katsomista tai aihetta voidaan käsitellä kysymysten pohjalta videon katsomisen jälkeen.

a. **Mistä tunnistaa ahdistavaksi muuttuvia tilanteita ja miten lopettaa yhteydenpito tällaisessa tilanteessa?**

   Ahdistavaksi muuttuvat tilanteet voivat tulla yllättäen. Tärkeintä tilanteessa on se, miltä sinusta itsestäsi tuntuu. Sinä voit itse päättää milloin lopetat yhteyden, joka ei enää tunnu hyvältä. Lopeta yhteydenpito silloin, kun sinusta tuntuu siltä. Yhteydenpidon voi lopettaa esimerkiksi sulkemalla selaimen ja tarvittaessa estämällä henkilön palvelussa.

b. **Ruska on jutellut netissä itseään vanhemman aikuisen kanssa ja keskustelu on hiljalleen siirtynyt henkilökohtaisempiin aiheisiin. Ruska on lähettänyt itsestään paljastavia kuvia kyseiselle henkilölle. Kyseinen henkilö ei ole lähettänyt itsestään kuvaa, vaikka oli näin luvannut. Nyt henkilö on alkanut vaatia Ruskalta lisää kuvia ja uhannut lähettää jo saamansa kuvat Ruskan kavereille ja kaikille tutuille, jos Ruska ei suostu pyyntöihin. Kuinka Ruska voisi ottaa tällaisen asian puheeksi avun saamiseksi? Pohtikaa yhdessä vinkkejä puheeksioton helpottamiseen.**

   Puheeksi ottaminen voi tuntua vaikealta ja haastavalta. Asiasta puhuminen voi herättää häpeän ja syyllisyyden tunteita. Mikään tilanne ei ole niin vähäpätöinen, että sinun täytyisi selvitä siitä yksin. On kuitenkin tärkeää puhua jollekin, sillä mieltä vaivaavat asiat eivät häviä itsestään. Sinulla on oikeus saada apua.

   Puheeksiottoa voi helpottaa esimerkiksi kirjoittamalla tapahtuneesta paperille ja antamalla sen aikuiselle luettavaksi. Myös lähettämällä etukäteen tekstiviestin, jossa kertoo, että on tärkeää puhuttavaa, voi helpottaa puheeksiottoa. Joskus asiasta puhuminen ensimmäistä kertaa voi olla helpompaa kirjoittamalla, jolloin yhteyttä voi ottaa ensin esimerkiksi erilaisiin chat-palveluihin, joissa aikuiset ovat vastaamassa ja auttamassa. Läheiselle kertominen ensimmäisenä voi tuntua vaikealta, jolloin puheeksiottoa voi helpottaa kertomalla asiasta ensin ulkopuoliselle aikuiselle.

c. Pohtikaa yhdessä tilanteita missä rikoksen raja voi ylittyä, esimerkiksi haukkuminen, kuvan levittäminen, feikkiprofiilin teko. Kuinka helposti se voi tapahtua?

Sosiaalisessa mediassa kuvat ja tiedot voivat leviävät nopeasti ja laajasti. On myös hyvä muistaa ettei nettiin laitettuja kuvia, videoita ja muita tietoja välttämättä saada koskaan poistettua, sillä kuka tahansa on voinut kopioida tiedon itselleen.

Tilanteet voivat olla hyvin erilaisia, joissa rikoksen raja voi ylittyä. Näitä tilanteita voivat olla esimerkiksi seuraavat tilanteet:

- Sosiaalisessa mediassa levitetään valheellista tietoa esimerkiksi siitä, että jollakin on sukupuolitauti. Juoru leviää kaikille kavereille ja muut luulevat sen olevan totta. Tästä aiheutuu kiusaamista ja asia ahdistaa uhria ja koulunkäynti vaikeutuu. (kunnianloukkaus)
- Yhteydenpito esimerkiksi Snapchatissa toisen nuoren kanssa voi muuttua, kun toinen alkaa pyytämään paljastavia kuvia, mutta pyytäjä ei lähetä kuvia itsestään. Jälkikäteen kuvien lähettäminen alkaa kaduttamaan ja paljastuu, että toinen on todellisuudessa vanhempi ja ehdottaa tapaamista, jotta asiaa voisi rauhassa selvittää. Tilanne alkaa ahdistamaan, mutta siitä ei haluta kertoa kenellekään läheiselle, koska ei haluta mitään pahaa toiselle. (grooming)
- Aikuinen nainen on tutustunut sosiaalisessa mediassa alaikäiseen poikaan, jolla on taloudellisia vaikeuksia. Nainen tarjoutuu auttamaan taloudellisesti, jos poika suostuisi harrastamaan seksiä hänen kanssaan. Asia herättää häpeän tunteita, mutta raha auttaisi taloudellista tilannetta. (seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta)

Tietokilpailu

Tähän tietokilpailu on kerätty kysymyksiä verkossa tapahtuvista rikoksista ja rikosprosessiin liittyen. Tietokilpailun voi pitää pienryhmissä tai yksittäin. Oikeat vastaukset on hyvä käydä yhdessä koko ryhmän kanssa läpi.

Nämä tietokilpailukysymykset löytyvät myös sähköisesti www.riku.fi/nuoret etusivulta.

1) Jos olet ottanut kuvan koulun pihalla, saatko jakaa sen sosiaalisessa mediassa?
    a. Ei, koulun pihalla otettuja kuvia ei voi jakaa sosiaalisessa mediassa
    b. Kyllä, jos kuva ei pilkkaa ketään
    c. Kyllä, aina saa jakaa, jos se on otettu julkisella paikalla

2) Miskasta levitetään sosiaalisessa mediassa hänen terveyteen liittyviä yksityisiä tietoja. Mistä rikosnimikkeestä voisi olla kyse?
    a. Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen
    b. Kunnianloukkaus
    c. Ei toisen tietojen levittäminen ole rikos, jos tieto pitää paikkansa

3) Voiko netissä kirjoitettu uhkaus olla laiton?
    a. Ei, jos se on kirjoitettu läpällä
    b. Kyllä, jos uhkailtu kokee todellista pelkoa
    c. Ei, jos se on kirjoitettu anonyymisti

4) Olet ostanut nettikirppikseltä puhelimen. Olet maksanut puhelimen ja postissa on tullut sinulle tyhjä pakkaus. Miten tilanteessa tulisi toimia?
    a. Asia on niin vähäinen, ettei asialle kannata tehdä mitään
    b. Tilanteessa kannattaa vaatia rahoja takaisin nettikirppikseltä
    c. Asiasta kannattaa tehdä rikosilmoitus ja ilmoittaa nettikirppiksen ylläpitäjälle

5) Mitä tarkoitetaan groomingilla?
    a. Seksuaalisen hyväksikäytön valmistelua
    b. Groove musiikissa käytetty soitin
    c. Seksuaaliväritteinen tanssilaji

6) Olet saanut whatsapp ryhmässä tuntemasi henkilön alastonkuvan, saatko jakaa sitä eteenpäin?
    a. Kyllä, lähettihän joku muu jo sen eteenpäin minulle
    b. Ei, en tiedä tarpeeksi kuvasta ja tilanteesta
    c. Kyllä, asia ei koske minua

7) Mitä tarkoitetaan digitaalisella jalanjäljellä?
    a. Kaikki tieto mikä kertyy verkkoon esim. sijaintitiedot, netin hakuhistoria, sosiaalisen median profiilit ja kommentit
    b. Aika, jonka käytän päivittäin netissä
    c. Omien sosiaalisen median kanavien määrä

8) Mitä tarkoittaa kunnianloukkaus netissä?
    a. Aatelisnimen väärinkäyttöä
    b. Valheellisen tiedon levittämistä, josta aiheutuu vahinkoa tai kärsimystä
    c. Mielensä pahoittamista

9) Jos lisäät hylkeen kuvaan kaverisi kasvot, voitko jakaa sen sosiaalisessa mediassa?
    a. Kyllä, koska olet itse ottanut kuvan
    b. Kyllä, koska se on vitsi, vaikka kaveri ei sitä ymmärrä
    c. Ei, pilkkaavassa mielessä ei saa jakaa toisesta kuvaa

10) Eliaksen tiedoilla on tehty Tinderiin profiili, ilman Eliaksen lupaa. Voiko tämä olla rikos?
    a. Kyllä, rikos on tapahtunut heti, kun profiili on luotu
    b. Kyllä, rikos on voinut tapahtua, jos profiilia on käytetty väärin ja siitä on aiheutunut vahinkoa Eliakselle
    c. Ei, valeprofiilin tekeminen ei voi olla rikos

11) WhatsAppiin on luotu ryhmä, johon Emilia ei kuulu. Ryhmän jäsenet haukkuvat ja jakavat salakuvia Emiliasta. Voivatko ryhmän jäsenet syyllistyä rikokseen?
    a. Kyllä, tällainen tilanne voi olla rikos
    b. Ei, koska Emilia ei tiedä asiasta
    c. Ei, koska se on suljettu ryhmä

12) Kenelle voi kertoa, jos joku lähettelee sinulle ahdistavia viestejä?
    a. Ei kenellekään, se on salaisuus
    b. Jollekin luotettavalle aikuiselle
    c. Olen itsekin lähettänyt viestejä, joten asiassa ei ole mitään kerrottavaa

13) Jos seurustelusuhteen päätyttyä seuraat entistä kumppaniasi, lähettelet hänelle jatkuvasti viestejä, uhkailet ja tarkkailet häntä, niin onko tällainen toiminta vainoamista?
    a. Ei, on normaalia, että toisen tekemiset kiinnostavat
    b. Ei, mutta tämä on huonoa käytöstä
    c. Kyllä, tällainen tilanne voi täyttää vainoamisrikoksen tunnusmerkistön

14) Onko rikos, jos alaikäiseltä yritetään ostaa seksiä rahaa vastaan?
    a. Ei, kyseessä olisi rikos vain silloin, jos kauppa toteutuisi
    b. Kyllä, jo tämän ehdottaminen on rikos
    c. Ei, jos tästä ei seuraa mitään

15) Ville häiritsee toistuvasti Senjaa Instagramissa. Senja on pyytänyt lopettamaan häiritsevät viestit, mutta Ville ei lopeta. Voiko Senja pyytää nettipoliisin apua tilanteeseen?
    a. Kyllä, nettipoliisi voi auttaa tällaisessa tilanteessa
    b. Ei, nettipoliisit eivät puutu Instagramissa tapahtuneisiin tilanteisiin
    c. Ei, asia on niin vähäinen, ettei kannata olla yhteydessä nettipoliisiin

16) Olet saanut haluamattasi kuvia toisen henkilön sukupuolielimistä. Asia ahdistaa sinua, etkä haluaisi saada kuvia. Mitä voisit tehdä tilanteessa?
    a. Tällaista tapahtuu koko ajan kaikille eikä asialle voi tehdä mitään
    b. Lähettäjä kannattaa estää palvelussa ja tarvittaessa pyytää lisää apua tilanteeseen
    c. Kuvat kannattaa julkaista eteenpäin muissa sosiaalisen median kanavissa

17) Voiko rikosilmoituksen tehdä alle 15-vuotiaasta tekijästä?
    a. Ei, koska rikosoikeudellinen vastuu alkaa vasta 15-vuotiaana
    b. Ei, mutta hänen vanhemmistaan voi
    c. Kyllä, sillä alle 15-vuotias on tekemästään rikoksestaan korvausvelvollinen

18) Miten rikosilmoitus tehdään?
    a. Millä tahansa poliisiasemalla tai vähäisemmissä rikoksissa internetissä tai puhelimitse
    b. Vain käymällä oman paikkakunnan poliisiasemalla
    c. Soittamalla hätäkeskukseen

19) Mitä Rikosuhripäivystys tekee?
    a. Kirjoittaa sarjakuvia rikoksista
    b. Auttaa ja tukee rikoksen uhria, hänen läheisiään ja rikosasiassa todistavia henkilöitä
    c. Selvittää rikoksien tapahtumia

20) Voiko tehdä rikosilmoituksen, vaikka ei tiedä tekijää?
    a. Kyllä, poliisin tehtävä on selvittää rikoksen tekijä
    b. Ei, poliisi ei tutki, jos ei ole valokuvaa tekijästä
    c. Ei, poliisilla on muitakin kiireitä

Tietokilpailuvastaukset

1) B, Julkisella paikalla otettuja kuvia voi jakaa, jos kuvat eivät pilkkaa ketään kuvassa olijaa.

2) A, Kun toisen henkilön yksityisiä tietoja, kuten terveyteen liittyviä, jaetaan lukuisten ihmisten saataville, täyttyvät mahdollisesti rikoksen tunnusmerkit yksityiselämää loukkaava tiedon levittämisestä.

3) B, Myös netissä kirjoitetut uhkailut voivat täyttää rikoksen tunnusmerkit ja jos uhkailtu kokee todellista pelkoa omaan turvallisuuteen liittyen.

4) C, Asiasta kannattaa tehdä rikosilmoitus poliisille. Tapahtuneesta kanttaa myös ilmoittaa kirppiksen ylläpitäjälle sillä huijarilla voi olla useita huijausilmoituksia.

5) A, Grooming tarkoittaa lapsen valmistelemista seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Tämä alkaa usein netissä, esimerkiksi kuvien kommentoimisella ja yhteyden luomisella. Toiminnan tavoitteena on päästä seksuaaliseen kontaktiin tai saada lapsi toimimaan seksuaalisella tavalla. Kyseessä on rangaistava teko.

6) B, Toisen alastonkuvaa ei saa koskaan jakaa, vaikka joku muu olisi sen sinulle lähettänyt. Kuvassa oleva henkilö ei välttämättä ole tietoinen asiasta eikä ole antanut lupaa jakaa kuvaansa muille. Alaikäisen alastonkuvan jakaminen voi täyttää rikoksen tunnusmerkistöt.

7) A, Kun julkaisee sisältöä erilaisissa palveluissa ja vierailee monilla nettisivustoilla, jättää jälkeensä digitaalisen jalanjäljen, josta yhteen kerättynä paljastuu tietoja käyttäjästä.

8) B, Kunnianloukkaus voi tulla kyseeseen, kun jostakin toisesta levitetään valheellisia tietoja ja siitä aiheutuu vahinkoa tai kärsimystä uhrille.

9) C, Kuvaa ei saa jakaa sosiaalisessa mediassa, jos se on tehty pilkkaavassa mielessä.

10) B, Itsessään valeprofiilin teko ei vielä täytä rikoksen tunnusmerkkejä, mutta jos profiilia on käytetty väärin ja siitä on aiheutunut uhrille haittaa, niin tällöin kyseessä voi olla rikos.

11) A, Suljetussa ryhmässä tapahtuva haukkuminen ja pilkkaavien kuvien jakaminen voi täyttää rikoksen tunnusmerkit, kyseessä voi olla esimerkiksi kunnianloukkaus.

12) B, On aina hyvä kertoa jollekin luotettavalle aikuiselle, jos saa ahdistavia viestejä.

13) C, vainoamisesta on kyse silloin, kun joku toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten vainoaa toista siten, että siitä herää vainotussa pelkoa tai ahdistusta.

14) B, Kyseessä on rikos, kun alaikäiselle nuorelle luvataan tai annetaan korvaus seksuaalisesta teosta, esimerkiksi tarjotaan rahaa seksiä vastaan.

15) A, Nettipoliisiin voi olla yhteydessä matalalla kynnyksellä. Nettipoliisit voivat neuvoa tilanteessa sekä tarvittaessa antaa huomautuksen häiritsijälle.

16) B, Oli saamasi sisältö millaista tahansa, tärkeintä on sinun tuntemuksesi. Jos jonkun yhteydenpito ahdistaa, estä kyseinen henkilö ja kerro tilanteesta jollekin luotettavalle aikuiselle.

17) C, Alle 15-vuotias on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingot ja tilanne tulee saada loppumaan.

18) A, Rikosilmoituksen voi tehdä millä tahansa poliisiasemalla tai vähäisemmissä rikoksissa netissä tai puhelimitse.

19) B, Rikosuhripäivystyksen (RIKU) tehtävänä on auttaa rikoksen uhreja, heidän läheisiään tai rikosasiassa todistavia. RIKU tarjoaa myös käytännön neuvoja, tukea ja tietoa rikosasioissa.

20) A, Kyllä voi. Poliisin tehtävä on selvittää rikoksen tekijä. Vaikka tekijää ei saataisi selville, voi uhrilla olla silti mahdollisuus korvauksiin ja tarvitsemaansa apuun.

RIKU

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

LISÄTIETOA, NEUVOA JA TUKEA MAKSUTTOMASTI

riku.fi/nuoret

Lähteet

Chassiakos, Y., Radesky, J., Christakis, D., Moreno, M. & Cross, C. 2016. Children and Adolescents and Digital Media. American Academy of Pediatrics. 10.1542/peds.2016-2593 originally published online October 21, 2016. http://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/early/2016/10/19/peds.2016-2593.full.pdf. Viitattu 21.9.2018.

Digitaalinen vaino parisuhteessa. 2017. Varjo-hanke. https://varjosta.fi/wp-content/uploads/2018/06/DigitaalinenVainoParisuhteessa_korjattu.pdf. Viitattu 11.9.2018

Haasio, A. 2016. Koukussa nettiin. Lapset, nuoret ja verkon vaarat. Helsinki: BTJ Finland Oy

Laitinen, J. 2017. Kodin kyberopas. Ohjeita digitaaliseen arkeen. Turvallisuuskomitea. Helsinki: Lönnberg Print

Pönkä, H. 2017. Open somekirja. Sosiaalisen median oppimisympäristöt ja menetelmät. Jyväskylä: Docendo Oy

Stowell, L. 2017. Oikeella tavalla online. Helsinki: Lasten keskus ja kirjapaja OY

RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOUREN

LIITE 1.

Kirje huoltajille

Hei,

Olemme käsitelleet nuorten kanssa Rikosuhripäivystyksen (RIKU) tuottaman materiaalin pohjalta eri teemaisia väkivallan ilmiöitä. Materiaalipaketti *Menetelmiä rikosasioiden puheeksiottoon* pitää sisällään seitsemän eri teemaista pakettia, joista olemme käsitelleet yhtä. Materiaalipaketteihin liittyvät videot löytyvät Rikosuhripäivystyksen kanavalta YouTubesta https://www.youtube.com/user/Rikosuhripaivystys.

Materiaalipaketit ovat:

Mitä on seurusteluväkivalta? – Pohdintaa omien rajojen tunnistamisesta

Fyysisen väkivallan vakavuus ja puhumisen tärkeys

Seksuaalirikoksen tunnistaminen ja avun hakemisen tärkeys

Väkivallasta perheessä saa puhua – Mitä tarkoittaa avun saaminen?

Tunnistammeko koulussa tapahtuvat rikokset?

Verkossa tapahtuvat rikoksen ja niiden puheeksi ottamisen tärkeys

Ennakoivan puhumisen merkitys ja nuoren rikoksen uhrin tukeminen -Huoltajille

Yleissivistyksen kannalta on tärkeää olla tietoinen yllä olevista aiheista. Aiheista on hyvä keskustella ennaltaehkäisevästi nuorten kanssa. Materiaalipaketit sanoittavat näitä vaikeita aiheita. Ilmiöiden käsittely helpottaa rikosasioiden tunnistamista ja vähentää ilmiöihin liittyvää turhaa häpeää.

Nuoren on hyvä tietää, että näistä vaikeista asioista voi keskustella myös kotona tarvittaessa.

Huoltajille on suunnattu video, vanhemmat nuoren rikoksen uhrin tukena. Video löytyy osoitteesta https://www.youtube.com/user/Rikosuhripaivystys kohdasta nuoret rikoksen uhrit.

RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
LISÄTIETOA, NEUVOA JA TUKEA MAKSUTTOMASTI
riku.fi/nuoret